

Ramon PLANES I ALBETS

EL LLIBRE DE LA CONFRARIA DEL ROSER DE LA VILA DE SALÀS (1648-1826)

El document que motiva aquestes notes té l'encapçalament de «Llibre de la confraria dels confreres de Nostra Senyora del Roser, fet a 20 de mag del any 1648, sent priors Be(.)nadí Ramonich y Andreu Tomàs Sab(.)». Actualment es conserva a l'Arxiu Nacional de Catalunya, on ha ingressat l'any 1992 després d'haver estat comprat pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. És un volum de 21x30,5 cm, amb les cobertes originals de pell gofrada de color marronós i consta de 127 folis sense numeració original. Als efectes de la present descripció he numerats tots els folis a llapis.

El llibreter de vell que l'any 1991 va vendre'l a la Generalitat l'havia sotmès prèviament a una restauració mitjanament acceptable. Com a resultat, emperò, d'aquesta restauració i, també, de l'estat en què ja es trobava d'antuvi el llibre, és materialment impossible d'escatir d'una manera sistemàtica la configuració dels plecs o quaderns i la seva completa, llevat que no fos desenquadernat. N'és la causa l'ús excessiu de cola en el moment o moments de l'enquadernació. L'examen de les filigranes del paper, això no obstant, confirma que alguns fulls no són sencers, atès que consten d'un sol foli. Més d'un centenar de folis són de paper d'una mateixa filigrana del tipus dels tres cercles, molt i molt semblant a la que figura amb el número 385 al recull d'Oriol Valls i Subirà, per a la qual aquest estudiós del paper del nostre país dona la datació de l'any 1653.¹ Tenint present el valor aproximatiu de les datacions de filigranes, aquesta informació concorda plenament amb el fet documentat que el volum fos iniciat l'any 1648. Els folis 117-121, en canvi, tenen una filigrana distinta (una torre) i també els folis 122-125 («F y G» amb un

1. Oriol VALLS I SUBIRÀ, *El papel y sus filigranas en Catalunya*, t. I, Amsterdam 1970, pp. 377-378 i t. II, pl. 198. En la descripció del llibre objecte d'aquestes notes intento seguir, en una bona part, si més no, allò que proposa Josep PERARNAU, *Els manuscrits lul·lians medievals de la «Bayerische Staatsbibliothek» de Munic*, I. Volums amb textos catalans, Facultat de Teologia de Barcelona 1982, p. 10 i ss.

«2» al seu dessota). Es tracta, en aquest cas, de fulls de filigrana doble de paper del segle XVIII de la coneguda casa Guarro.² Aquesta segona part es limita a un sol plec o quadern que té un full incomplet (folis 117-125). És al final del volum i palesament hi fou afegit en una data més tardana.

Com s'indica al seu encapçalament, el llibre fou començat el 1648, any en què potser podria haver estat fundada la confraria del Roser de Salàs (Pallars Jussà). No consta enlloc del llibre, emperò, que hagués estat fundada aleshores, de manera que ens resta obert l'interrogant. La persona que restaurà recentment el volum conservà una nota que hi havia al full de guarda, bo i retallant-la i engomant-la al full de guarda nou. El text sencer d'aquesta nota és el següent: «À fet portar lo present llibre y confirmar los confreres per lo Rn(.) Pare Prior de Sant Jaume lo Dr. Ramon Bonanat. Any 1648». Se'ns confirma, per tant, l'inici del llibre l'any 1648, bé que no s'aclareix res sobre la fundació de la confraria.

La nota suara transcrita fa al·lusió al convent de Sant Jaume de Pallars, situat a tocar de Tremp i que fou fundat, segons la notícia que en dóna Diago³, poc abans de l'any 1490. Era de l'orde dominicà i perdurà fins l'any 1835, en què fou desocupat. El 1837 l'edifici va ésser ensorrat. Miquel Lledós i Mir dóna la notícia que «desde que a últimos del siglo XV fue fundado en esta ciudad el Convento de Padres Dominicos, bajo el título de San Jaime de Pallars o *Schola Christi* de Tremp, fue establecida aquí la cofradía del Santísimo Rosario, y se propagó rápidamente por todo el vecindario tan santa devoción»⁴. Diago havia escrit que a la primera meitat del segle XVI quatre religiosos del convent en sortien «dos vezes cada año predicando y confessando por los pueblos y villas de las montañas de Pallàs y de los Pirineos, donde por falta de predicadores avia algunos errores contrarios a la fe y ciertas hechizerias»⁵. No costa gens d'intuir com, sota l'influx del convent i de la predicació itinerant dels dominics, s'hauria escampat pel Pallars la devoció del Roser i la fundació de confraries.

2. Són fulls de doble filigrana pràcticament idèntica a la número 500 (any 1757) i molt semblant a la 505 (any 1775) del repertori d'Oriol Valls i Subirà, *op. cit.*, t. II, pl. 74-75. És paper fabricat per Francesc Guarro i Ramon (+1774).

3. FRANCISCO DIAGO, *Historia de la provincia de Aragon de la orden de predicadores, desde su origen y principio hasta el año de mil y seyscientos*, Barcelona 1599 ff. 285v.-286v.

4. MIGUEL LLEDÓS Y MIR, *Historia de la antigua villa, hoy ciudad de Tremp*, Barcelona 1917, pp. 118-126 i 139.

5. FRANCISCO DIAGO, *op. cit.*, f. 81.

El dia 6 d'octubre de 1766, essent a Tremp en visita pastoral⁶, el bisbe d'Urgell Francisco Fernández de Xàtiva ordenà al rector de Salàs que en el termini de dos mesos presentés el privilegi d'erecció de la confraria del Roser. Altrament, passat el termini, va escriure al llibre que restarien suspeses totes les funcions de la confraria a l'església parroquial. Aquest document no existia o bé havia estat extraviat ja que tot indica que fou a partir del mandat episcopal que s'iniciaren les gestions per a fundar formalment la confraria, dotant-la de les corresponents ordinations. El document de fundació, amb les ordinations, fou atorgat el 26 de març de 1769⁷ pel convent de Sant Jaume de Pallars. S'hi va fer constar que es fundava la confraria del Roser a l'església parroquial de Salàs i a l'altar sota la mateixa advocació que ja hi existia, «motus devotione RR. Conrektorum et parrochianorum de Salas, dioecesis Urgellensis, erga B. Virginem praesertim sub invocatione Ssmi. Rosarii». A l'ensems se'n nomenava prior i director el reverend Bonaventura Carrera, substituït, si resultava absent, pel reverend Antoni Montaner, qui, al seu torn, si també s'absentava, seria substituït pel reverend Antoni Ponté, tots tres co-rectors de Salàs.

Les constitucions i estatuts recollits al document de fundació de 1769 no semblen diferir substancialment d'allò que és comú a la generalitat de les confraries del Roser. Així, s'hi estableix que tothom podrà gratuïtament ésser-ne confrare, prèvia sol·licitud al director, l'únic autoritzat a fer la corresponent inscripció. Cada any es celebraria la festa del Rosari (primer diumenge d'octubre) i la de la Rosa (dilluns de Pentecosta). Es faria una processó cada primer diumenge de mes i serien celebrats quatre aniversaris anuals per als confreres difunts. Els confreres tenien l'obligació de resar el rosari sencer una vegada a la setmana, havien de dejunar la vigília de Sant Domènec i portar sempre al damunt el rosari beneït. Quant al regiment de la confraria, s'hi establí que anualment s'havia d'elegir dos majorals o priors i dues majorales o prioeres, amb l'assistència i conformitat del director. Priors i prioeres havien de tenir cura de la cera, dels ornaments i de les almoines, havent-ne de retre comptes al director i als nous priors i prioeres. Per a custodiar la cera i els diners (no es fa esment dels llibres i altres documents de la confraria) hi hauria una caixa o calaix amb dues o més claus, una en poder del director i l'altra o les

⁶6. Sobre les visites vegeu Enric MOLINÉ, *Les relacions de les visites «ad limina apostolorum» dels bisbes d'Urgell, 1597-1821*, «Urgellia», III (1980), 419-481 i IV (1981), 387-513. Entre les abundants notícies subministrades en aquest treball n'hi ha una que permet d'adonar-se de la forta expansió de la devoció del Roser: als anys seixanta del segle XVIII al bisbat d'Urgell hi havia més de sis-centes confraries, la majoria de les quals eren dedicades al Roser.

⁷7. Transcrit sencer al final d'aquestes notes. Ocupa els ff. 68r.-69v. del llibre.

altres per als priors. Són presents al mateix document de fundació els tres regidors i el síndic procurador de la vila de Salàs, acceptant la fundació i prometent complir les constitucions i estatuts de la confraria.

Des del seu inici de 1648 aquest llibre va tenir continuïtat fins al 1826. Ben probablement era un dels comptats registres de l'arxiu de la confraria, en el qual era anotat la major part d'allò que els administradors consideraven oportú de deixar escrit. Tant hi ha les llistes de confreres com els comptes, o el mateix document de fundació amb les ordinacions. Les anotacions no eren ordenades, sistemàtiques i continuades. Més aviat suggereixen un cert desori i generalment són lacòniques. Com apuntava Serra i Boldú, és freqüent que la documentació de les confraries del Roser sigui escadussera i irregular. Els priors eren gent del poble, generalment ben poc o gens avesada a escriure.⁸

Les successives llistes de confreres i els comptes anuals ocupen pràcticament tot el volum. Hi ha un total de vuit relacions de confreres, d'un evident interès demogràfic i onomàstic, la majoria datades al seu inici (1648, una sense data inicial però amb anotacions entre 1666-1749, 1704, 1751, 1769, 1776, 1802 i una altra sense data que és de la primera del segle XIX). La primera anotació referent als comptes és de l'any 1662, però no n'hi torna a haver fins al 1741. És ben clar que aquesta deixadesa fou la causa que l'any 1758 el visitador eclesiàstic anotés al llibre que «havem reparat que may se han passats comptes en esta confraria del Rosari» i que manés que, a partir d'aleshores, fos esmenat el defecte, bo i apuntant-hi, «ab tota especificació de entradas y gastos, partit per partit, posant primer la quantitat en lo cos del llibre, ab letras, y després, a la marge, ab números». L'ordre va tenir el seu efecte ja que la sèrie dels comptes anuals comença a ésser gairebé contínua a partir de 1759, especificant-ne la càrrega i descàrrega. Els administradors retien els comptes en presència dels vicaris i els regidors de Salàs. L'últim any que hi consta és el de 1824. Sempre es tracta d'uns comptes senzills i breus. A la càrrega s'hi recull els ingressos provinents, substancialment, de les almoines («per la aplega de la iglésia», «per la aplega de la fira», ...) i a la descàrrega les despeses dels oficis i cerimònies celebrades anualment («cera blanca», «sirís», «una llàntia», «per lo gasto fet en las professons», «atxas», «tres brenars als que portaren la marededéu», ...) i de renovació

8. Valeri SERRA I BOLDÚ, *Llibre d'or del Rosari a Catalunya*, Barcelona 1925, p. 55. Aquesta obra continua essent fonamental per a l'estudi de la devoció del Roser a Catalunya, bé que des de la seva publicació ençà es diposa de moltes més notícies, subministrades per les històries locals. Un treball recent de caràcter descriptiu centrat en una confraria és el de S. PALOMAR I ABADIA: *Les majorales del Roser d'Ulldemolins*, Reus 1990. Vegeu també J.M. PUIGVERT I SOLÀ, *Una parròquia catalana del segle XVIII a través de la seva consuetud* (*Rindellots de la Selva*), Barcelona 1986, 117-122.

de la roba, l'altar o altres mobles de la confraria («unes estoballes», «compòndrer la bandera», l'any 1797 «pintar lo march de l'altar per don Mathias de Segòvia», ...). L'any 1767 fou anotada la despesa de nou sous «per paper per al llibre», que no és pas ben clar que faci referència al document aquí descrit. Intercalades entre la sèrie de comptes anuals hi ha les anotacions de les actes de visita de la superioritat eclesiàstica. Les visites episcopals que hi consten són dels anys 1760, 1766, 1774, 1786, 1799 i 1819. Les dues primeres són en llatí i totes les altres en castellà. També és en castellà una anotació del prior del convent de Sant Jaume de Pallars de l'any 1826 mitjançant la qual confirmà els privilegis i indulgències concedides als confreres i a la confraria, i el vicari perpetu de Salàs com a director i prior.

L'últim plec o quadern del volum conté uns «Comptes de la Rnt. Comunitat de Preberes de la vila de Salàs de l'any 1775, pasats dia 31 de gener de 1776, essent receptor Rt. Bonaventura Mascià». Com ja he indicat, aquest plec és estrany a la formació original del llibre. Hi fou o hi ha estat afegit posteriorment. Fins i tot no podem descartar que hagi estat fet en la recent restauració.

Per tal de completar la descripció del llibre dono tot seguit la relació de les diferents parts o encapçalaments interns de què consta, amb indicació dels folis corresponents; i també faig esment d'aquells elements o anotacions que em semblen destacables. Seguidament a això transcriu íntegrament el document de 1769 de fundació de la confraria, que inclou les ordinacions.

Foli 1: correspon al foli del full de guarda. A l'altre foli d'aquest full, engomat a la coberta, el restaurador hi ha enganxat, com ha estat dit, un retall de paper de 12 x 4,7 cm que prové de l'antic full de guarda i que conté la nota que ja he reproduït. El foli 1 és en blanc.

Folis 2-3: són en blanc.

Foli 4: al seu recto hi ha un dibuix a tota pàgina de la marededéu del Roser, amb el nen, ambdós coronats, damunt una mitja lluna, envoltats pel rosari coronat per una creu. És un dibuix acolorit fet amb força traça.

Foli 5: inici del text del llibre, amb el títol de «Llibre de la confraria dels confreres de Nostra Senyora del Roser, fet a 20 de mag del any 1648, sent priors Be(.)nadi Ramonich y Andreu Tomàs Sab(.)». Al verso d'aquest foli ja comença la relació de confreres (lletra A) encapçalada i datada al foli següent.

Folis 6-20: el foli 6 conté l'encapçalament «Los confreres se asentaran lo any 1648, esent priors Tomàs Andreu y Juan Mina». Aquesta relació ocupa quinze folis, cadascun dels quals compta o comptava amb una lletra de l'alfabet (B, (C), (D?), E, F, G, J, (L?), M, N, P, (R), S, T,

V). Cada foli conté la llista dels confreres el nom o cognom dels quals té de lletra inicial la del foli. Les anotacions són de diverses mans i al llarg de diversos anys. Correntment els confreres figuren agrupats per cases («Casa de Ramonich», «Casa de Torruella», «Casa de Miquel Sant Andreu», etc.).

Folis 21-39: al foli 21 comença una nova relació de confreres, sense encapçalament, també distribuïts en folis identificats alfabèticament (A, B, C, D, E, F, G, J, M, N, P, (R), S, T, V). Les anotacions són de diverses mans i algunes són datades. La més reculada correspon a l'any 1666 («Alexandre Servent y sa mullé an entrat confreres del Rosé als 22 de noebre de 1666») i la més tardana al 1749 («Diego Fàbregues, 1749»). Els folis 36-39 no són identificats amb una lletra però semblen formar part del mateix grup o relació. Al foli 39, a més, hi ha dues anotacions sobre retiment de comptes dels anys 1662 i 1663 per part dels dos priors anuals als dos vicaris de Salàs i al cònsol en cap de la vila.

Folis 40-59: al foli 40 comença una nova relació de confreres precedida per l'encapçalament «Llibre dels confreres se asentaran en la confraria lo any 1704, esén priors Francisco Canals, aputicari, y Diego Fàbregues. Y tots los confreres que-s troben vuy lo present any se treslladen en est-abesedària». Els folis 41-58 són identificats cadascun amb una lletra (A, B, C, D, E, F, G, J, M, N, O, P, R, S, V, X), a fi de distribuir-hi ordenadament els confreres. El foli 57 no té lletra, tot i que és complet, i també passa el mateix amb el foli 59. Algunes anotacions de confreres porten incorporat l'any. L'abast cronològic d'aquestes anotacions datades és de 1709-1751. Al foli 51r. hi ha l'anotació següent: «Dia de l'any (*sic*) 1747 se féu la bandera de Nostra Sra. del Roser en Salàs, essén priors Baptista Mora y Joseph Laplaza, teixidors de dita vila de Salàs».

Foli 60: hi ha només l'anotació següent: «Dia 15 del mes de abril de l'any 1741 se són passats tots comtes a Christòfol Bellera y a Joseph Sant Pere, tots pagesos de la vila de Salàs, bisbat de Urgell, sen administradors del Sant Rosé de la dita vila lo any 1740; y pasats dits comtes devan de Francisco Farrús y Farré y sos company(s), y pasats tots comtes devan de mi, Joan Baptista de Boix, prebere y vicari de dita vila, se troba...».

Folis 61-65: al foli 61 comença una nova relació de confreres precedida per l'encapçalament: «Vuy dia 3 de novembre de 1751 se van continuan los que se asenten en la confraria del Santíssim Roser de la vila de Salàs». Segueix la relació de confreres, que és deguda a una sola mà, llevat de les tres línies últimes del foli 64v. i quatre del 65r. Al mateix foli 65r. hi fou anotada l'acta de la visita efectuada per «Recari, visitador» el 24 de novembre de 1758, on s'hi diu que «havem reparat que

may se han passats comptes en esta confraria del Rosari, encara que no tinga renda, siquiera de las almoynas que se recullen, lo que és contra lo disposat contra lo disposat (*sic*) per lo il·lustríssim en son cartell de visita. Manam als administradors que són y seran, en pena de sinch lliuras pagadoras de béns propis, que en avant donen comptes als reverents vicaris o a aquell dega pèndrer-los ab tota especificació de entradas y gastos, partit per partit...». A partir d'aquí, al mateix foli 65r., s'inicien els «Comptes...» anuals de la confraria, donats pels administradors en presència dels dos vicaris i dels regidors de Salàs. Aquest foli conté els de l'any 1759 i part dels de 1761.

Folis 66-67: contenen la continuació dels comptes de l'any 1761, els de 1762, 1764 i 1765. Al foli 67v. hi ha l'anotació de l'acta de la visita episcopal del bisbe d'Urgell Francisco Fernández de Xàtiva (1763-1776), datada a Tremp el 6 d'octubre de 1766, en la qual manava al rector de Salàs que presentés el privilegi de la confraria del Roser, que ja he citat. També hi ha la següent anotació: «Dia 26 de abril de 1767 los senyors regidors de la vila de Salàs, Miquel Dolader, Bonaventura Deola, Joan Bellera y Joseph Láplassa, ab assistència del senyor batlle Anton Motes y del síndich procurador Baptista Bellera, han elegit administradors de la confraria del SS. Rosari a Anton Sullà y Just y Thomàs Carrió, pagesos de Salàs, quals han aprobat los reverents vicari Bonaventura Carrera y Anton Montaner. Ita est Carrera, vicari».

Folis 68-69: contenen el document de 1769 amb els estatuts i constitucions.

Foli 70: en blanc.

Folis 71-77: al foli 71 comença una nova relació de confreres precedida per l'encapçalament «Llibre dels confreres de la confraria del SSim. Rosari, novament fundada dia 26 de mars de 1769 en lo altar del Roser en la iglésia parroquial de la present vila de Salàs, escrits per mi, Bonaventura Carrera, prebere y vicari de Salàs, prior y director de dita confraria». La relació és deguda a una sola mà.

Folis 78-80r.: al foli 78 comença una nova relació de confreres precedida per l'encapçalament: «Dia 7 de novembre de 1776 se han escrits en lo present llibre de la comfraria del Roser de la vila de Salàs los següents comfreres, per mi, Anton Montaner, prebere y director de dita comfraria». La relació és deguda a una sola mà.

Folis 80v-88r: al foli 80v. comença una nova relació de confreres precedida per l'encapçalament: «Dia disset de juny de l'añ mil vuit-cents y dos se han escrit o fet asentar en est llibre de la confraria del Roser de la parroquial de Salàs, per mi, Bonaventura Nadal, vicari perpètuu de ella, director elegit vervaliter per lo P. Prior dels PP. Dominicos de la vila de Tremp lo dia set del mateix, en què dit P. Prior se serví restablir-

la. Y són los sugüents (*sic*). La major part de la relació és deguda a una sola mà, però hi ha algunes anotacions posteriors.

Folis 88v.-91: al foli 88v. comença una nova relació de confreres precedida per l'encapçalament: «Llista de los confreres del Roser que se han llistat en dita confraria lo dia dos de octubre, dia que caygué lo Roser, dit de tot lo món, y pàgan mitja pesseta de entrada y deuran pagar dos sous lo any, so és, un sou a cada Roser, als administradors que per dit fi se eligiran en la present vila de Salàs». La relació és deguda a una sola mà i els confreres són numerats, arribant-se al 110. Són en blanc els folis 89v.-90r. Al foli 91r. hi ha l'anotació següent: «Fr. Joseph Silves, presentado y prior del convento de San Jayme de Pallàs, orden de predicadores, por la autoridad de mi oficio admito a todas las gracias, indulgencias y privilegios concedidos a los cofadres y cofadría del SSmo. Rosario todas aquellas personas escritas en el presente libro. Y, por la misma autoridad, confirmo en prior de la cofadría del SSmo. Rosario de la villa de Salàs de este obispado al R. Sr. Vicario perpetuo de dicha yglesia, dándole facultad para escribir cofadres y para bendecir rosarios, rosas y belas para el artículo de la muerte. En fee de lo qual firmo el presente en este convento de San Jayme de Pallàs, orden de predicadores, a 8 de enero de 1826. Fr. José Silves, presentado prior». Continua tot seguit la relació de confreres, des del 111 al 142, per diverses mans.

Folis 92-116: a partir del foli 92 continua la sèrie dels comptes anuals, precedits per l'encapçalament: «Llibre dels comptes de la confraria del SS. Rosari de la vila de Salàs. 1767». Hi ha els comptes dels anys 1766-1769 i 1771-1809. Segueix la «Nota de lo que se ha aplegat per Nostra Senyora del Roser de la present vila de Salàs lo present any 1823, sent prior Pere Bodet» i la «Nota de lo que se ha arreplegat per la Verge del Roser de Salàs lo any 1824, sent prior Joseph Vidal». Continua el text amb els comptes dels anys 1811-1818, al final dels quals hi ha l'anotació de l'acta de la visita episcopal datada a Salàs el 23 de maig de 1819.

Folis 117-122: contenen els «Comptes de la Rnt. Comunitat Preberes de la vila de Salàs de l'any 1775, pasats dia 31 de gener de 1776, essent receptor Rt. Bonaventura Mascià».

Folis 123-127: en blanc.

APÈNDIX

[DOCUMENT DE L'ANY 1769 DE FUNDACIÓ O REFUNDACIÓ DE LA CONFRARIA, AMB LES CONSTITUCIONS I ESTATUTS]

Die 26 mensis martii anni 1769. In parochiali ecclesia de Salas. In Dei nomine noverint universi quod ego, Fr. Celidonus Rosal, sacrae theologiae lector primus in conventu praedicatorum Sancti Jacobi de Pallas et a patre priore atque communitate dicti conventus commissionatus, motus devotione RR. Conrectorum et parochianorum de Salas, dioecesis Urgellensis, erga B. Virginem praesertim sub invocatione SSmi. Rosarii, atenta et visa bulla Reverendisimi Fr. Joannis Thomae de Boxadors, generalis totius ordinis nostri praedicatorum, ad hunc effectum expedita Romae die nona mensis novembris anni millessimi septingentesimi sexagesimi sexti, utens facultate mihi commissa et potestate mihi concessa a supradicto Rmo. Patre Generali, agens insuper consensu et decreto ordinarii urgellensis et alias, gratis et cetera, ad laudem, gloriam et honorem omnipotentis Dei et in obsequium B. Virginis de Rosario, virtute indultorum et privilegiorum apostolicorum dictae meae religioni per diversos Romanos pontifices concessorum, instituo, erigo et fundo in dicta parochiali ecclesia de Salas et in altari sub invocatione B. Mariae Virginis de Rosario in eadem ecclesia erecto confraternitatem seu confratriam SSmi. Rosarii, cum illis videlicet gratis et privilegiis, indulgentiis et praeerogativis confratriae Rosarii eiusque confratribus quomodolibet indultis et impertitis. Et quia circa regimen et administrationem huius confratriae dictus Rmus. Pater Generalis, etc. alius religiosus eiusdem ordinis personaliter interesse nequeunt, idcirco creo ac nomino in priorem et directorem dictae confraternitatis R. Bonaventuram Carrera et, in absentia istius, R. Antonium Montané et, in istorum absentia, R. Antonium Ponté, conrectores eiusdem villae, tribuens illis facultatem et potestatem ut possint nomina omnium in eadem confraternitate recipi volentium scribere, rosaria benedicere, indulgentias eisdem confratribus applicare, omnia denique et singula facere quae per patres meae religionis circa id in ecclesiis propriis fieri valent et possunt, dummodo pro huiusmodi receptione, aliisque similibus nihil exigant aut recipiant, ne pietas in quaestu et devotio degeneret in avaritiam. Volens insuper perseverare sed etiam media recta administratione incrementum quotidie accipere ordino sequentes ordinationes et statuta, quas et quae omnes et singuli ad huiusmodi confraternitatem pertinentes observare debebunt.

Constitucions y estatuts que se deuran observar en la confraria de nostra Señora del Roser fundada en la iglesia parroquial de la vila de Salàs als 26 de mars de l'any 1769

1°. Tots los años lo primer diumenge de octubre se celebrará la festa del Santíssim Rosari en acció de gràcias a Déu y a la sua mare Ssma. per la victòria tan miraculosa que en lo mar de Lepanto, per virtut del SSim. Rosari, en semblant dia reportà dels turcs la iglésia dels prínceps catòlics baix la direcció de Dn. Juan de Austria. Y encara que los confreres deuen celebrar ab molta devoció totas las festivitats de Maria SSma. com a singular patrona y advocada, però, ab especialitat han de observar aqueixa de octubre com a principal y de la Anunciació com a primera de dita confraria.

2°. Així mateix, se celebrará tots los años la festa vulgarment dita de la Rosa en lo dilluns de Pentecostès de quiscun any, en obsequi y veneració de Maria SSma., peraquè tots los confreres y confreresas, atrets ab la fragància y suavitat de les místiques roses de les virtuts y gràcies de la Verge Maria, se enardèscan y enfervorisen més y més en la devoció y veneració de tan soberana mare.

3. Que lo primer diumenge de cada mes se fasse una professó del SSim. Rosari, portan lo preste en sas mans, o altres personas en sos muscles, una imatge de Maria SSma. del Roser. Y se cante en ella lo imne Ave Maris Stela o lo Càntic Magnificat, o se diguia lo rosari a cors; a la qual professó procuraran assistir tots los confreres ab devoció y modèstia, y procuraran visitar la capella del Roser per guanyar las moltas y diferens indulgèncias concedidas.

4. Que en dita confraria se celebrián cada any quatre aniversaris per los confreres difuns en los días immediats a las quatre festivitats de la Purificació, Anunciació, Assumpció i Nativitat de la Verge. Y procurará lo señor director avisar algun dia antes als confreres peraquè assistèscan los que no estígan impedits.

5. Que qualsevol persona púguia entrar en esta confraria, fen-se escriurer per lo señor director, que és qui solament té la autoritat de escriure confreres. Y que això se fàssia sens obligació de pagar cosa alguna, com o mànan los sumos pontífices Leó X y Pio V.

6. Que cada confrare dèguia resar en cada semana lo rosari enter y degui dejunar la vigília del P. Sn. Domingo, advertín que ni una cosa ni altra oblíguia ni a pecat mortal ni a venial, sí solament lo confrare que no diu en la semana tot lo rosari queda en aquella semana privat de la participació dels beneficis y béns espirituals que los demés confreres fan per tot lo món. Però si estan legítimament impedits, fassen en son lloch resar lo dit rosari per una altra persona, li val (per lo efecte de dita participació) com si ell mateix lo resàs.

7. Que cada confrare porte sempre sobre si lo rosari beneit ab decència y veneració, com arma poderosa que li ofereix Maria SSma. per a defensar-se de tots sos enemichs y per guanyar las moltas indulgèncias que per assò estan concedidas.

8. Que tots los años en un dia determinat se fàssia elecció de dos majorals o priors y de dos majoralesas o prioras, en presència, assistència y beneplàcit del señor directó. Y los dits tinguen lo encàrrech de cuidar de la cera, emolumens y adornos de la confraria, y de arreplegar las limosnas que se púgan ab tot zel, solitud y fidelitat. Y, feta dita elecció y nominació, los que hauran acabat dónian exactes comptes de sa administració al señor director y als majorals que de nou hauran entrat.

9. Que's fâscia o tinguia una caixa o calaix ab sas bonas claus per la custòdia de la cera, emolumens y limosnas de dita confraria, y ditas claus estíguian y se consèrvian una en poder del señor director y la altra o altres en poder dels majors.

10. Que si per algun temps venia lo cas en què se fundàs convent de l'orde de predicadors en dita parròquia, en dit cas passe ipso facto y sense altre declaració la sobredita confraria, ab tots los emoluments, mobles e imobles, al dit convent, com ya prevé la butlla del Rm. P. General.

Huiusmodi autem institutionem, erectionem et foundationem facio ego, dictus Fr. Celidonus Rosal, sicut melius fieri potest et quemadmodum usque nunc similes dictae confraternitates, institutiones et erectiones solitae et assuetae sunt fieri. In testimonium ergo veritatis et ut praedictis fides adhibeatur hic me subscribo dictis die, mense et anno.

Fr. Celidonus Rosal, fundador commissionatus.

A estas cosas existint presents tots nosaltres, Pere Tamarit, regidor decano; Francisco Rabassa, regidor. Per Anton Rodríguez, regidor, y Batista Bellera, síndich procurador, que no saben escriurer, y sa voluntat, Pere Tamarit.

Tots de dita parròquia acceptam en noms propis y de tots nostres successors la sobredita fundació, erecció y institució, donan-ne per ella molts alabansas y gràcias a Déu nostre señor y a la sua mare SSma.; y, per sa caritat y treballs, a vostra reverència, P. Fundador. Y prometem juntament que las sobreditas constitucions y estatuts atendrem, tindrem y observarem ab tota puntualitat y que contra de ellas y ells en ninguna manera farem. Y requirim al notari apostòlich aquí present peraquè de la dita fundació y circumstàncias y condicions de l'establiment de las sobreditas constitucions y estatuts, de la nostra acceptació y promesa de cumplir ne llèvia acte y testimoni auctèntic peraquè cònstia tot jurídicament sempre y en qualsevol part que convinga.⁹

(9) Segons J. BAUCELS I REIG (COORD.), *Guia dels arxius eclesiàstics de Catalunya-València-Balears*, Barcelona, 1978, p. s.n. i la *Guía de los archivos y las bibliotecas de la iglesia en España*, vol. I, *Archivos*, León, 1985, 506, la documentació històrica de l'arxiu parroquial de Salàs és a l'Arxiu Diocesà d'Urgell. Potser pot haver-hi documentació de la confraria del Roser, però no ho he esbrinat perquè aquestes notes no volen anar més enllà de donar la descripció del llibre avui conservat a l'Arxiu Nacional de Catalunya.